

Diósgyőri erdők a XVIII–XIX. században

A 18. század közepének háborúit követő kudarcok – a megalázó belgrádi béke, Szilézia elvesztése, a hétéves háború stb. – kimerítették a Habsburg birodalom pénzügyeit, csökkentették területét, dezorganizálták a hadsereget.

Súlyosbította a helyzetet, hogy a kedvezőtlen társadalmi és politikai viszonyok miatt a nyugaton elterjedt merkantilizmus helyett, annak fejletlen osztrák változata a kameralizmus érvényesült a birodalom gazdaságpolitikájában. A kameralizmus a kamara, az államkincstár jövedelmeinek gyarapítását szolgáló, irányított politika egyik fő céljának tekintette a nyersanyagok hazai feldolgozását és így került előtérbe a bőséges faanyaggal rendelkező diósgyőri korona-uralom kamarai átvétele és kezelése.

Az 1743-ban az egri káptalannak és több kisebb birtokosnak elzálogosított uradalmat a Magyar kir. Kamara 1755-ben váltotta vissza, így 250 éve kezdődött Diósgyőrben a kamarai, kincstári erdőhasználat, ami a 19. század elejére az erdőgazdálkodás egészére kiterjedt.

Az 1756-ban készített urbáriumban meghatározták, hogy „az igen nagy kiterjedésű ... diósgyőri erdőkben ... nagyobb jövedelmet kell húzni”. A kamara utasításának megfelelően a pénzbevételek emelése volt a cél, ezért 10–40 százalékkal felemelték a települések pénzadóját, az ipari üzemek – malmok, üveghuta, ser- és pálinkafőzők, téglafőző – görög és zsidó boltosok bérleti díját, mintegy újszerűsége emelték az úrbéresek fakitermelési kötelezettségét. Parasznán például 120 öl fát ingyen, Radostyánban a 108 ölből 64 ölet, Várbon a 102 ölből 44 ölet, Óhután mind a 32 ölet 36 krajcár/öl bérért, a többi ingyen kellett kitermelni és az ipari üzemekbe, faraktárba szállítani. A legtöbbet, 668 ölet termelő diósgyőriek csak 30 krajcárt kaptak.

Az így várható közel 2000 öl tűzifából 1000 ölet 1,50 forintért a ser- és pálinkafőző házak bérlői kaptak, a többi Miskolcon kellett eladni 1 forint 50 krajcárért. A faizásért addig fizetett évi 2 forint bért megszüntették és elkészült a régió talán első faárjegyzéke. Néhány faválaszték ára 1756-ban:

- száraz tűzifa igavonó páronként: 12 krajcár
- szerszámfa igavonó páronként: 30 krajcár
- kerítésnek való vessző igavonó páronként: 12 krajcár

- 100 db hordódonga: 24 krajcár
- egy kifaragott gerenda: 3 krajcár
- egy tucat fanyél: 3 krajcár
- 1000 db hasított szőlőkaró: 1,00 forint

– egy szekér faszén: 1,50 forint
A faragott házi faeszközökből (fatál, -tányér, -mozsár, -kulacs stb.) a tizedrész kellett beszolgáltatni.

A réteket – Lyukó, Kékmező, Tebe, Szentlélek, Nagymező – miskolci kereskedőknek, henteseknek, az üveghuta bérlőjének adták bérbe, 18-ról 31 krajcár-ra emelték a makkoltatás bérét vagy tizedet szedtek.

Az uradalom további fejlődését, gazdálkodását királyi parancsok, utasítások határozták meg. Mária Terézia 1766-ban elrendelte az összes kamarai erdők megvizsgálását, rendezését és ezzel vette kezdetét a kamarai erdők térképi felvétele. Az 1767. évi úrbéri pátensben szabályozta a földesúri szolgáltatásokat, 1768-ban a manufaktúra-alapítások előmozdítására utasította a Magyar Kamarát, 1769-ben a Magyarország részére kiadott erdőrendtartásban összefoglalta az erdők használatát és fenntartását szabályozó rendelkezéseket. 1770-ben megparancsolta, hogy „a bőséges faanyaggal rendelkező diósgyőri kamarai uradalom területén vasgyár létesítsék.”

II. József 1785-ben eltörölte a jobbágy elnevezést, biztosította azok személyi és költözési szabadságát, 1786-ban elrendelte a földek kataszteri felmérését. Az 1788. évi rendelete szerint az ásványi szén a földbirtok része, így kitermelése a földesúr akaratától függ.

Az utasításoknak megfelelően rendezték az uradalom birtokviszonyait és több részletben elkészítették az átnézeti térképeket. A bérlő által 1755-ben épített újhuta üveghuta és az 1772-ben üzembe helyezett vasgyár tervszerű és folyamatos ellátása érdekében 1775-től vágástervet is tartalmazó részletes térképek készültek, amelyeken térszakkal meghatározták a kitermelhető fa-tér fogatot és a fakitermelés évét.

Andreas Kneidinger kamarai mérnök először a vasgyár részére kijelölt 8555 kat. hold erdő térképét és vágástervét készítette el majd rendezte a többi területet is. Ezzel meghatározta az üveghuta későbbi áttelepítési lehetőségét, az úrbéres községek részére kijelölt erdőket és a tartalék területeket.

Az uradalmi erdőhöz csatlakozó hat településen mintegy 160 zsellér, 40

marhás és 30 gyalogos jobbágy élt, így az úrbéri pátensben meghatározott robot nem volt elegendő a

10 000 öl tűzifa kitermelésére, feldolgozására, szállítására. A folyamatos felhasználás érdekében „az ország felső megyéiből ... tótajkú”, a fakitermelésben és szénégetésben jártas 8-12 család letelepítésével kincstári kolóniákat létesítettek Ómassán, Répáson, Mocsolyáson.

A természetes szaporodás és újabb telepítések által a kolóniák gyorsan növekedtek és a fahasználatban nem foglalkoztatható munkaerőt a koronauradalom bérbe adta a vasgyárnak és az üveghuta bérlőjének. A népesség további növekedésének megakadályozása érdekében 1813-ban az erdőmester elrendelte, hogy ezentúl csak olyanoknak engedjenek kőből házat építeni „akik az uradalom javainak előmozdíthatására a helységekben hasznosnak lenni megösmértetnek.”

A 19. század elejére jelentősen fejlődött az erdészeti tudomány és ennek eredményeként 1815-ben elkészült a diósgyőri, majd 1818-ig a többi pagony üzemterve, amelyekben meghatározták az erdőgazdálkodás legfontosabb alapelveit.

Az üzemterven kívül 1818-ban a kamara részletes utasításokban külön is szabályozta az erdőmester, az alerdész és a vadász „üzemi” feladatait.

1848-ban a felelős magyar minisztérium felállításával a kamara megszűnt, 1860-ban visszaállították, majd az 1867-es kiegyezés végleg megszüntette.

A következőkben áttekintjük, hogy a királyi és kamarai utasításokat, a vágástervet és az üzemtervek előírásait hogyan hajtották végre a gyakorlatban elődeink.

Járasi Lőrinc

Segítség!

Ellopták január 20-án MTZ-320 traktort. Paraméterek: rendszám: YFZ-989, 30,2 LE, négy kerék meghajtás, alvázszám: 03000100, motorszám: 6899, élénkpiros, a bal ajtókeret felső zsanérnál törött, a hátsó ablak műanyagperem jobb alsó sarkánál sérült, T-25 orrsúlyokkal szerelve 180x80x180 zárszelvény köztesselel, hátul IFA vonófej. A nyomravezetőnek 300.000.- Ft jutalom. Értesítést a 06 70/ 453 5018 mobilszámon kérek!